

A Duna kincse

Kabdebó Tamás: Danubius Danubia (Folyamregény)

Aki hű beszámolót akar adni Kabdebó Tamás hatalmas trilógiájáról, a *Danubius Danubiáról*, azon dilemma kellős közepén találja magát, melyik végén fogjon neki benyomásai elősorolásának. Ha műfaját tekintem, folyamregény, de ugyanakkor családregény is – s már a folyamregény definíciója bővebb kifejtést kíván. Ugyanis közel sem az, amit eddig e fogalom alatt értettek. Sem az önmagába visszatérő mese-fonal típusához nem sorolható, sem amelyet a *Csendes Don* képvisel. Hogy úgy mondjuk: valódi és hamisítatlan folyam-, mégpedig Duna-regény, e nemben az első. Kabdebó itt feltalálta ezt a műfajt. Nemcsak a mi nyelvünkön, de sejtésem szerint a világirodalomban sem lelni meg elődjét. Végső titkát, hol, miben áll, talán csak sejdíti az olvasó. De kezdjük az elején. Ki számol be itt az eseményekről? Jogos kérdés, miután a szerző is részletesen kitér rá. A konglomerátum egy hármastanácskozás eredménye: a Dunatáj szelleme, a genius loci és a tájközépi történelem vándorkövei, az ott élt igricek, deákok és költők, a genius peregrinus megtestesítői vezetik az író kezét, ki maga is vándorkő, e sorban az utolsó. Az ihletett percekben „szerencsés hármasságban egyesülnek”. A két genius a *Danubius Danubia* „ügyeletes szellemei”, elődeiket hosszú és élvezetes felsorolásból ismerjük meg. A Titkos Krónikás tudatának első birtokosa pl. „egy pannon tiloló-asszony és egy Sopianae-ban állomásozó legionárius csemetéje”, a genius peregrinusé egy nomád lovas. Amit elmesélnek, a trilógia gerince – de az elbeszélés ide-oda kanyarog, akárcsak a Duna vize, mellékágakra szakad, új és új vizekkel gyarapodik s úgyszólván kellős közepén „a folyó kettévál, a két ág szigetet képez, majd egyesül”, folyamnyelven kifejezve. Új és új szereplők kukkantanak be e történésbe,

rokonok, barátok, de barátságtalan ÁVÓ-s tisztek is, akiket a szerző teljes nyárspolgári valóságukban ábrázol. Hatalmas felkészültségével kitér a szaktudományok majd’ mindegyikére: a szereplők közt akad természetbúvár, homeopata, mikrobiológus, geográfus. A történelmi krónikánál nincs ilyen írói trükkre szüksége Kabdebónak: a 48-as szabadságharc egyes hadmozdulatairól maga számol be, akárcsak a közelmúlt forradalmáról, melyben Dé és barátai szintén aktív résztvevők, mint dédapja, Szendrő Gábor a 48-49-es harcokban. E két végzetes dátum mintegy gyújtópontja a *Danubius Danubiának*, a történelmi nevek hordozói mind megjelennek, köztük Petőfi is, akivel Szendrő Gábor együtt tölt egy éjszakát a debreceni fogadóban.

Az antikvárius szakma csínjáról-bínjáról is értesülünk, lévén Dé kenyéradó gazdája neuburgi emigrációjában szenvedélyes felkutatója az értékes ősnymtatványoknak. Hobby-ornitológusban szintén nincs hiány; ez a Martin Callocas egyik figyelemreméltó alakja a trilógiának. Családi neve eredetileg Csallóközi; Neuburgban végezte jogi tanulmányait, majd külföldön ragadt s végül British Guyanában telepedett le, ahol első felesége halála után egy fiatal indián lányt vesz el. Bolondja ő is a Dunának és a deltavidék madarairól készít hangfelvételt hajóján.

Vele és feleségével a távoli Guyana is, hogy „folyamnyelven” mondjuk, belesordul a könyvbe, a világot járt író egyik állomása. A halételek kedvelőinek ingyencégek is juttat, amennyiben ízletes receptekkel is találkozhatnak. Hogy a halászatról ne is beszéljünk: Dé halászszenvedélye folytán okulhatnak a legalkalmasabb családok fajtáiról.

Tudomány és misztika amellet jól megférnek egymás mellett: az atomfizika új teóriája a részecskék mozgásáról kalandregénybe vagy legendákba illő drámai fordulatokhoz szolgált magyarázatul. Ilyen fordulatok bőségesen akadnak az események közt, mint pl. Dé halált megvető menekülése a rabomobilból és ezáltal az ÁVH börtönéből. Erre a passzusra okvetlen felfigyel az olvasó: a hídon Dé kiugrik a dugóban veszteglő kocsiából. Mesteri tollal írtak a pillanatok, amíg a vízből felmerül és lélegzethez jut. Leheletszerű félhomályröpte - magzatvíz/hínárvilág; felhőkarcács-börtönkoppantóktól a folyóútfúrás iszapállomásig. Előre nyújtott két karral, összebilincselts csuklókkaal repülök, összegyűrt fecske, szárnyaszegett gólya, észlelem a felém rohanó vörhenyes hátú Dunát, halványabb fénycsík a világ nappali sötétjénél CSATT - ez a fejem volt, és még élek, ÉLEK, ÉLEK! Meglékelem a vizet, fúródok, rakéta én, a vízkötegen át, mi a langyosból a jéghidegbe vált, lágy, selymes mocsár fékezi vasalt kezem, arcom megcirógatja az iszap, feneket értem. KISZABADULNI! Még tíz méterrel a felszín alatt tart a temérdek levegő, fel, feljebb, a felszín alá, hisz a szusz már fogyóban, úszom kimért lábtempókkal (most hasznomra van az uszodai csak lábbal tréning), emelkedem és sodródok a Dunasodorban délnek; elől lefele húz a bilincs, az átázott rabruha; fűzőtlen cipőm: egyik a levegőben, a másik a vízre csattanás pillanatában lemaradt. FELMERÜLÖK, két emberöltő, azaz két perc, ha eltelhetett, egy rövid távú verseny sem hosszabb, bajnokság dőlhet el két perc alatt, itt egyetlen élet. Hátranézek, az esőfüggönyön keresztül látszik a Lánchíd, rajta a torlódó autók már nem, a fullajtárok különösképpen nem. MÁGIKUS hatalma van a víznek, mormolom magamban, mert folyvást beszélek, lehűt, megnyugtat, kitisztít, mederbe tereli a kusza gondolatokat, kimossa belőled a vállalt némaságot, s mert helyetted sutto, a né-

ma sutto, E naprendszerben csak itt van víz, csak itt kapaszkodik két hidrogéniker egy oxigénhez, földde a földet víz teszi. A tengerek sós magzatvizében utaznak a kontinens-embriók, ereikben az édesvízű folyók - Duna! tör ki belőlem egy apró kiáltás, itt nincs senki, aki lefölelné, talán fent egy sirály, alatt a halak és az átkelés égi-földi védőszentje, szentkristóf (szentmargit, szenterzsébet, imre-lászló-istván) boldog - oh, vigyázat, már hallóközelben az újjászületésre ébredő Erzsébet-híd, egy bagger állomásozik első budai pillére és a part között, farakományában megkapaszkodom, FÖLD, FÖLD, kiáltott Kolumbusz, kiálthatott, csak az elemek üldözték."

Míg itt, az agyban gomolygó gondolatfoszlányok hajszálpontos jegyzetelését kapjuk, másutt tövig nyesett lakonikus tudósítást olvasunk ezekről a drámai mozzanatokról, mintegy a Vaskapu sziklá szorítva a regényfolyamot. Eklatáns példa az utóbbira a beszámoló 1956. október 31-ről. Nyilván itt kell sejtenuk Kabdebó Tamás találmányának, a „folyamregénynek” titkát: hogy felépítésében a térképhez igazodik. A *Danubius Danubia* mellékágairól és kitérőiről szerzőnk pontosan meg tudná adni, melyik képviseli az Ipolyt, a Vágot, avagy osztrák földön az Illt és Isart; hol érünk a visegrádi kanyarhoz. Mindezen túl megörökíti a Duna jellegét-jellemét is, amennyiben hol szélesen hömpölyög, hol nekiveszetteen vágat; típusát, hogy ellentétben a Tiszával vagy a Rajnával, népeket egybekapcsoló folyam, ahogy nem egy költőnk látta. Ezt cselekszi a regény is: Gyuró, Dé és Búbáj-Búbáj (az elnevezés is micsoda trouvaille) fia, jónéhány monarchiabeli népet mutathat fel felmenői közt, ő maga román lánnyal lép házasságra. Smedorovo-Szendró-Semerdia városában találkozik Dé hosszú idő után szerelmével, aki közben egy ÁVÓ-tiszt felesége lett, ezen az áron tudta csak megmenteni a szeretett férfi életét. Párja érdeklődik egyik

őse után, a szerb könyvtáros egy horvát-osztrák hobby-történészhez utasítja. Kiderül, hogy nagyapja valóban itt nyert hősi hírnevet. Ez a Dunai Szendrő Antal mitikus módon kapcsolódik Déhez, aki 9 hónapos kómájából visszatérve az életbe, az ő világra jöttét éli újra. Hogy el-hisszük-e? Elhisszük, mégpedig szívesen a véletlenek e különös játékát, ami többször előfordul a sztoriban. E sorok írójának különben sem kell magyarázni a Duna mítoszát. A Duna-parton történtek egy alkalommal az életét mentették meg, később pedig összehozták férjével. Dé-Joó csodálatos feltámadásában méghozzá annyi-féle tényező játszik közre, szerelem és mikrobiológia, a véletlentől egészen eltekintve.

A protagonista nemcsak előnevében, de úgyszólván tetőtől talpig „dunai”; ifjúkori elhatározása – hogy életét a Dunának szentelje, más módon teljesül ugyan, mint gondolta: eredetileg a két Duna-part népszokásainak feltérképezését tűzte ki életcéljául. Ehelyett, akár a bolygó hollandi, szüntelen úton van hajójával a folyón és árukat szállít ide-oda a határokon keresztül. Hazájában ugyan nem kap beutazási engedélyt, sőt eszében sincs kérnie. De egy ügyes csellel kijátssza a hatóságot és lehetővé teszi a viszontlátást Búbáj-Búbájjal. Kettejük szerelme fájdalmasan teljesületlen marad, nem sikerül együtt élniük, sőt, az a benyomásunk, hogy élete vége felé nem fiának anyja az egyetlen nő Dé mellett. A guyanai arawak idián asszony, Callocas özvegye, neuburgi székhelyén szinte családtaggá minősíti a férfit, már-már indián főnöki minőségben; az ara-wakok lesznek Dé „talált népe”.

A trilógia harmadik részében Dé és Búbáj fia, Gyuró jut mindinkább a középpontba. Örökölte apja Duna-rajongását, a vízmérnöki pályát választja és élvonalban küzd a Bős-nagymarosi erőművek ellen – amiben maga Kabdebó sem látszik elmaradni mögötte. A fiú választottja erdélyi

román lány, némi magyar beütéssel; ez a kapcsolat sem egészen mentes a komplikációktól, s itt is, mint a többi szereplőnél, a diktatúra és a történelem okozza a nehézségeket. Tulajdonképpen mindnyájuk életére árnyékot borít a történelem, mindannyian tragikus nemzedékek tagjai: ha nem a második világháború, akkor a Középkelet-Európában uralkodó terror és önkény okozza a családi tragédiákat, apák és férjek elvesztését. A dunai Szendrő-család egyetlen férfitagja sem kerüli el a hadiszolgálatot, illetve a börtönt s így közvetve az asszony is mindig szenvedő fél.

Levélírás mellett a családtagok előszeregettel vezetnek naplót vagy adnak 19. századbeli „éleleírást”. Ami aztán egy már elfeledett rejtkehelyről bukkan – szintén a véletlen folytán – elő. Az ilyen régi iratok közlésénél egy már-már elfelejtett életérzés és –szemlélet sugárzik a műben. Kabdebó kitűnő érzékkel bír elmúlt idők légkörének visszaadására. Éppígy jellemző írásaira a magyar irodalom ma élő személyiségeinek felemlítése; hol egy-egy rokonszenves regényalakját kereszteli el róluk, hol egy ellenszenves foglalkozást űző szereplőt, megmosolyogtatva ezzel az olvasót.

A csodálatos egybefonódás megismétlődik a trilógia végén: a regényt a fogamzás-halál kettős aspektusa zárja le. Ismét a nagy pillanatok egyikéhez érünk, amelyek mint a szökőár emelik magasabb régiókba a történetet. A halott hamvát a Dunába szórják, lelke visszatér a mindenségbe, ahonnan vétetett.

Az olvasó nem csak arról győződhet meg, hogy Kabdebó Tamás folyékonyan beszél „dunául”; a 19. század magyar nyelvén nem kevésbé. Amint a szabadságharc koráról szól, az egész akkori szókincs betódul a könyvbe, a laikus olykor már nem is tudja pontosan, mi is a valódi jelentése olyik ízes régi magyar szónak. S ezen felül tulajdonában van az írónak egy időtálló nyelvezet, amellyel különösen a

természet jelenségeit eleveníti meg. A 9. „...vihart arat” fejezete iskolai olvasókönyvben kívánczik: egy marék ember sorsában az író belesűrítette az 56-os forradalom dicsőséges-fájdalmas napjait. Egyedülálló gesztus, ahogyan Kabdebó protagonistája „kitalálja” a lyukas zászlót.

Az elbeszélés folyama hol lassul, hol örvényesen gyűrűzik. Karakterét tekintve, a Duna inkább női folyó, ellentétben pl. a Rajnával. Kabdebó Tamás a címadó kettős elnevezéssel valószínűleg hermafrodita jellegét igyekszik kifejezni: helyenként, ha bércek közé szorul, férfiarcat mutatja.

A világirodalom eddig egyetlen művet tartott számon, mely a Duna mítoszt is tartalmazza: a *Niebelunglied*-et. Elsősorban mégis a Rajnával foglalkozik Siegfried hősi éneke. Most nyelvünkön született meg a kizárólagos Duna-mű. Hol fognak felfigyelni rá a külszágokban? Ez persze

az irodalompolitikától függ, de mindenesetre ez volna a hivatása a műnek, mert kéznyújtás a többi dunai nép felé.

Egyetlen kifejezéssel lehetetlen visszaadni egy folyam jellegét. Kabdebó Tamás több mint 800 oldalon cselekszi ezt. A történet hol örvénylik, hol nyugalmas szelíd áramlásban gördül tovább, holdfényes pillanatai után felvillantja a sötétség rejtelmes mélységeit. Kincsek kerülnek napfényre, a szó szoros értelmében is, és döntő szerephez jutnak a sztoriban. Német tanárnóm rajongott a *Niebelunglied*-ért. Úgy magyarázta nekünk a költeményt, hogy tulajdonképpen ez maga a „Rajna kincse”. Bátran mondhatjuk, hogy Kabdebó Tamás a „Duna kincset” hozta felszínre a *Danubius Danubiával*.

Csiky Ágnes Mária
Arumentum Kiadó

Megszenvedett (lírai) különvélemény

Karay Lajos: A bolond beszél

Megváltoztathatja-e egy(etlen) vers, egy korábban ismeretlen, jelentős életmű az elfogadott, kialakult irodalmi kánont? Valamiképp ezt a kérdést járja körül Gyurác Ferenc *A szépség ellenforradalma* című tanulmányában (Életünk, 1998. 10. sz., újraközölve a Két szűk évtized címmel tavaly megjelent kötetében), amely Karay Lajos 1998-ban megjelent, gyűjteményes kötetét értékeli, próbálja elhelyezni a kortárs líra termésében, egészen pontosan: élvonalában. (Ma hol kell, szabad „betörni új időknek új dalaival”?) Nincs-e ez ellentétben a kánonba kerülés kritériumait megfogalmazók, szentesítők szándékával? Tapasztalható-e nyitottság, érzékenység, fogadókészség e téren, valóban úgy van-e, ahogy Gyurác Ferenc állítja: „Minden valódi vers módosítja a költészet egészét, minden új érték elmozdítja az értékek addigi szerkezetét... mennyivel inkább képes rá egy egész(noha még nem befejezett)

életmű, mely sűrű homályban fejlődött, mint víz mélyén a kagyló, mielőtt megmutatta értékeit a világnak...” Talán alakulhat így is, néhány, kivételes esetben. (A „minden” jelzöt ekképpen módosítanám.) De miért ez a nagy dilemmázás Karay költészetével kapcsolatban – azon kevés szerzők egyike, akinek verseire nyugodtan mondhatjuk: költészet –, kötete, a Kagyló napvilágot látott, bár az évszámok jelezte táv elgondolkodtatóan tág: 1955 és 1989, a kritika majd megteszi a magáét...

Nos, nem ilyen egyszerű a helyzet. A költő neve nem szerepelt a kötetének megjelenése előtt szinte sehol. Antológiában, évkönyvben, folyóiratokban. Kivételek az Életünk és a Pannon Tükör nyolcvanas évekbeli közlései. Tudatos elzárkózása a Kádár-rendszer kulturális nyilvánosságától, önként vállalt belső emigrációja valóban ritka kivétel. Joggal említheti Gyurác – akinek írása az egyetlen, mely rangján

értékeli a kötetet – , hogy Karay költészete valóban eleven cáfolata a sokat emlegetett hiedelemnek, mely szerint „Aczél György bosszújaként” nem maradt asztalfiókban jelentős mű. A keszthelyi remete (a segéd-munkás létet vállaló középiskolai tanár) a sokak által nem létezőnek tekintett belső emigárcióban, a közlés szándéka (tegyem hozzá: reménye) nélkül róttá a sorokat. Mit sorokat? Szebbnél-szebb, kiérlelt költeményeket.

Nem lehet megindultság nélkül olvasni 1958-as dátummal szignált *Ars poetica*-ját. „Hát írv. De néven eszméid ne hívjad./ Csak napja légy a sápatag mezőknek,/...a sárban ázó eltiport papírnak, /s minden kicsinynek... A porszemeknek légy Kolumbusza.../ munkáld a szépség ellenforradalmát.” Ez a program aligha volt (lehetett) elfogadható az 1956 utáni, „tűztán-cos” (mesterséges és mesterkélrt) hevülettől átítatott korabeli irodalmi élet és nyilvánosság számára. A kitaszítotttság lassan, az évek alatt gondosan óvott magánnyá vált, termékeny szenvedéssé nemesedett. S ebben a lelkiállapotban egyszerre alkotta meg életművét a „poeta doctus” és a lírai ember. (Szilágyi Ákos megkülönböztetése.) Teltek a hosszú évek, gyűltek a versek. Az aszketizmussal határos önfegyelem és lázadás, az elhivatottság és feleslegesség érzésének végletei között hánykolódva, a forma fegyelme, a szépség kultusza mentette meg Karayt az elkalódástól és az eljelentéktelenedéstől. Ahogy írja az első kötet cím nélküli szonettjében a hatvanas évek közepén :

„Segíts, kemény vers, hogy kettőzve fájjon
a nagy hiány, az átkozott szabadság!”

És segített neki ez a végletekig kimunkált igényesség, a hihetetlen tudatossággal kiművelt, nyugatos formakultúra, s a belül rejtegetett, titkos elrendeltetés tudata: hogy az elfojtott igazságnak letéteményese és őrzője. A föl nem adható küldetés szerint:

Haladjon csak korod szépen,
neked nőnd kell – csak éppen
nem belé: fölé.

(*Régi nóta*)

Nos, ezeknek a koordinátáknak mentén született egy nagy, ismeretlen költészet. A kívülállás élesebbé tette szemét és ítéleteit. De nem valami moralizáló purifikátor szó-lal meg verseiben, hanem a szenvedő emberekkel (és állatokkal!) azonosulni tudó erkölcsi tisztaság. És persze – kérelhetetlenség. Karay Lajosnak van (volna) joga sok mindent számonkérni, de a szelídség, a szeretet és megbocsátás mindenütt felül emelkedik a kicsinyes bosszún. A meggyőződés, hogy a „létrontás” nem tarthat örökké, hogy a „legkisebbik fiú” egyszer helyreállítja a dolgok való (érték)rendjét – olyan gyémántkemény tartást ad neki, amelyet nem kezdhetett ki a többséget elkábító „egy tál lencsényi” étek, a szociális „Ópiumcsempészet”, az „elvtelen elvek” harsogása. A *Szorongások össze* ezt az elégtételt szolgálató próféciát fogalmazza meg:

„...a földgolyó fényszálain
rejtelmes kóboráram ég

világosság megérkezel
történelemnek leszel
történelemtanára még

(1975)

Gyurácz Ferenc kritikájának végén megpróbálja levonni a konzekvenciát: a szétáradó szeretet és szeretetvágy „...a Widmanstatten-rajzokban – immár a végső kérdések kapcsán – az egész létezésre kisugrázik, az egyetemesség dalnokává avatva ezt a jelentős magyar költőt, akinek ...költészete az utóbbi évek egyik legfontosabb magyar irodalmi eseménye.”

Nos, ez a megállapítás (egyelőre) visszhangtalan maradt. A kánonvigyázók rendje (öt év telt el a kötet és a kritika megjelenése óta) nem módosította az eddigi kört, ahova a jeles kritikus szánta Karay

költészetét. De ez nem a kritikust, hanem az elzárkózókat minősíti.

S a történelemnek más történelemtanárai akadtak, ügyesebbek, szemfülesebbek, akik a „világosság megérkezését” a maguk javára és hasznára magyarázták és fordították. Valószínű ez bosszanthatta fel Karay Lajost, aki újabb, füzetnyi verset tartalmazó kötete fülszövegében a következőket írja: „...csak tessék megfogózni: mind a *Kagyló*-t, mind ezt a kötetecskét ugyanaz az ember írta. Az előbbit még csak költészetnek, az utóbbit már (mély sajnálatára) ennél valamivel többnek is szánta. Bárcsak megtehetette volna, hogy megmarad a poézisnál, ám ebben egyre nyomósabb, nyomasztóbb és nyomulóbb okok akadályozzák ma már.” *A Bolond beszél* tehát még nyomatékosabban fogalmazza meg azt a „különvéleményt”, amely Karay költészetét eddig is jellemezte.

Már a cím is provokatív: *A Bolond beszél*. Ezt a szerepet (álarcot) a történelem során gyakran feltette az, aki csökkenteni akarta az igazság kimondásának kockázatát. De Karay nem ezért választja ezt a beszédhelyzetet: a fordított világ miatt, amikor a kompromittálódott normalitás helyett a „bolondság” képviseli a jót. A hiányzó jót. Az elveszett Édenkertet, amiért mindenkor felelősséggel tartozunk, miként a címadó versben olvasható:

„...közös gyümölcsösünk pedig
(bárhogy nyüstöljék) ez itt,
s nem madárlátta csillagok.”

Az „élőkért érzett felelősség” – talán így összegezhető az újabb versek sugallata. S ennek a következetes számonkérése. A költőktől például. A *Költészet napja 2001*-ben a civilizációs katasztrófa képei villannak fel „olajba fúlt” madarokról, „havas-savas esőkről”, legyilkolt állatkatombákról – s „A költők benső lényegükről / motyogtak. – Téged érdekelt?” Ez az élőkért aggódó civilizáció-kritika kí-

méletlen és tiszteletlen. Diogenész nem lel a strandon, a „pomádés férchímek,/ és álwillendorfi Vénuszok torzói” között lámpával sem Embert, aki elsöpri ezeket az élveteg, beteg, arc nélkül figurákat. Megvan a véleménye a hazalátogató emigránsokról is. A „sarkon fordult világ” nem ugyanaz, mint amit annak idején itt hagytak. S akik ezt képtelenek belátni. S a „szép új világ” régi és új parazitái közös gazdára szavaznak. Ezt a világot hiába ébresztgeti „a régi dal”, a „kakaszó a hajdani kertből” – a szégyentelen hálószoza alvója párnájába kapaszkodik, de nem hajlandó felébredni. A banktörvények helyett Karay számára érvényesebbek a „Lassú Nap törvényei”, a vegetáció „hajszalgyőzelme”. A prioritás is más az ő értékrendjében – mint erről a *Fontosság* című szonettjében olvashatunk – , az elkóborolt kiskutya, a „fényen átkepesztő arany békák” vonulása magasabb rendű, mint bármi más. S az ő holnapjukért nem tesz (tett) senki semmit. (A gúny kérlelhetetlen az utolsó sorokban: „...ki állt a pimasz kocsik” és az arany békák közé? „Tán Heribáld? Vagy a Soros? Vagy a Tocsik?”) Az Európai Unióhoz való csatlakozásról sincs túl jó véleménye. Egyik leghatásosabb vers az *Európa*, melyben a beteg nagymamát látogató, gyanútlan Piroskát így biztatja a költő:

(az ágyban),„...vadidegen
ragadozó, kinek a hús

te vagy Piroška! Vágd az ét-
hordót a falhoz, nem tiéd,
s a míg tüdőcskéd bírja, fuss!

Az már nem is meglepő, miként látja (láttatja) a NATO-csatlakozást. Az *Independence* című vers a tiltakozás és elutasítás lírai pamflettje. „...holnaptól az elefánt-szamarost/ játszó homokja lesz volt nemzeted.”- vonja meg a lesújtó mérleget. S ennek a logikának egy másik drámai pontja a *Belgrádi képeslap*, amikor a város

bombázása ellen tiltakozásul a hidakra vonultak az emberek. („...gyerünk ki hát a megmaradt/ hidakra, hozd a poharad... Azért se győzől, Alvilág.” S a „beilleszkedett középosztály” is megkapja a magáét. Az idézet önmagáért beszél.

„...nem volt muszáj beállnia, nem ám,

kedves tanár úr, mérnök úr, a csorba éthordóba mért *lencséért* a sorba, hacsak nem a tudás ellen tanult.

Ja, hogy csak így telt Trabantra, telekre? Aki nem győzni, csak élni szeretne, annak sosem lesz jövője a múlt.”

Ha eddig valaki megbotránkozott volna e sok „különvéleményen”, figyelmébe ajánlom a *Pistike hozzászólása a radikalizmus vitájához* című költemény utolsó két sorát: „Nekem szabad rossznak lennem, /mert én jó vagyok.” Ennek a „megátalkodott jósnak” az erkölcsi konzekven-

ciáit vonja le újra és újra Karay Lajos. Nem tetszik? Fáj? Provokál? Akárhogy nézzük, ha valakinek, neki joga van erre is. A „megszenvedett igazság” jogán. Az a „békebeli vesztes”, akinek az *Utolsó percben* látja magát, valószínű az egyik (ha nem az egyetlen) győztese annak a vértelen küzdelemnek, amelyet az elmúlt évtizedek során önbecsülésünkért folytatunk. S a „tündöklő világéjszaka/ mellékvágányra tolt kitolt” kupéjában – nem „öncsaló mese” „magamról egymagamnak” született, hanem ennél sokkal több. „...az örök visszhangú Mondatot” minden bizonnyal neki sikerült megfogalmaznia. Új és régi verseiben. S nem Karay költészete, a kánon csorbul, ha erről nem vesz(nek) tudomást. Én biztos vagyok, nincs messze az idő, amikor ez a „korrekció” bekövetkezik.

Péntek Imre
(*Életünk – Faludi Ferenc Alapítvány, 2003.*)

Igor Banfi: A váráblakból kitekintve (2002. – Lendva)